

Kedy môže rodič odmietnuť liečbu dieťaťa?

Mgr. Zdenko Seneši

Advokátska kancelária ŠKODLER & PARTNERS, s.r.o., Bratislava

Odmietnutie liečby alebo zdravotného výkonu je v terminológii zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o zdravotnej starostlivosti“) odmietnutie informovaného súhlasu k zdravotnému výkonu alebo odvolanie predchádzajúceho informovaného súhlasu k zdravotnému výkonu. Zákon o zdravotnej starostlivosti informovaný súhlas definuje ako preukázateľný súhlas s poskytnutím zdravotnej starostlivosti, ktorému predchádzalo poučenie; informovaný súhlas je aj taký preukázateľný súhlas s poskytnutím zdravotnej starostlivosti, ktorému predchádzalo odmietnutie poučenia, ak zákon o zdravotnej starostlivosti neustanovuje, že poučenie je obligatórnou podmienkou poskytnutia zdravotnej starostlivosti a poučenie nemožno odmietnuť (napr. darovanie orgánov).

Nakoľko informovaný súhlas úzko súvisí s poučením pacienta, na úvod sa zmienime o poučení pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti maloletému pacientovi. Ošetrojúci zdravotnícky pracovník je povinný informovať o účele, povahe, následkoch a rizikách poskytnutia zdravotnej starostlivosti, o možnostiach voľby navrhovaných postupov a rizikách odmietnutia poskytnutia zdravotnej starostlivosti, zákonného zástupcu (rodiča), opatrovníka, poručníka, inú fyzickú osobu ako rodič, ktorá má maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, osobu, ktorá má dieťa v náhradnej osobnej starostlivosti, osobu, ktorá má dieťa v pestúnskej starostlivosti, osobu, ktorá má záujem stať sa pestúnom a má dieťa dočasne zverené do starostlivosti, budúceho osvojiteľa, osobu, ktorá má dieťa zverené podľa osobitných predpisov, alebo štatutárneho zástupcu zariadenia, v ktorom sa vykonáva rozhodnutie súdu o nariadení ústavnej starostlivosti alebo rozhodnutie súdu o uložení ochrannej výchovy (ďalej len „zákonný zástupca“). Ošetrojúci zdravotnícky pracovník je povinný poskytnúť poučenie zrozumiteľne, ohľaduplne, bez nátlaku, s možnosťou a dostatočným časom slobodne sa rozhodnúť pre informovaný súhlas a primerane rozumovej a vôľovej vyspelosti a zdravotnému stavu osoby, ktorú má poučiť. **Vhodným spôsobom je povinný poučiť aj dieťa. Každý, kto má právo na poučenie, má aj právo poučenie odmietnuť. O odmietnutí poučenia sa v zdravotnej dokumentácii urobí písomný záznam.**

Po poučení alebo po odmietnutí poučenia zákoný zástupca rozhodne o poskytnutí zdravotnej starostlivosti dieťaťu. Zákoný zástupca buď dá informovaný súhlas, čím vyjadrí súhlas s odporúčaným zdravotným výkonom alebo odmietne dať informovaný súhlas a tým odmietne navrhovaný zdravotný výkon. **Už udelený informovaný súhlas, možno kedykoľvek slobodne odvolať.**

Rovnako ako Dohovor o ochrane ľudských práv a dôstojnosti človeka v súvislosti s aplikáciou biológie a medicíny, tak aj zákon o zdravotnej starostlivosti koncipuje zásadu, že pri rozhodovaní o prijatí zdravotnej starostlivosti sa má prihliadať na názor nespôsobilkej osoby, a to v tým väčšej miere, čím viac je osoba nespôsobilá chápať podstatu zákroku, jej riziká (1). Vyjadrenie dieťaťa ošetrojúci zdravotnícky pracovník zaznamená v zdravotnej dokumentácii. Bez ohľadu na vyjadrenie dieťaťa, konečné rozhodnutie je vždy na zákonnom zástupcovi. Pre prípad odmietnutia navrhovaného zdravotného výkonu zákonným zástupcom dieťaťa, zákon o zdravotnej starostlivosti zabezpečuje ochranu práv dieťaťa prostredníctvom ustanovenia § 6 ods. 7. Ak zákoný zástupca dieťaťa odmietne dať informovaný súhlas (prípadne informovaný súhlas odvolať), poskytovateľ zdravotnej starostlivosti môže dať návrh na súd, ak je to v záujme dieťaťa, ktorému sa má zdravotná starostlivosť poskytnúť. Súhlas súdu nahrádza informovaný súhlas zákonného zástupcu. Do rozhodnutia súdu možno vykonávať len také zdravotné výkony, ktoré sú nevyhnutné na záchranu života dieťaťa. V tejto súvislosti poukazujeme na judikatúru Ústavného súdu Českej republiky. Ústavný súd ČR dospel v jednom svojom rozhodnutí k záveru, že ochrana zdravia a života dieťaťa je relevantným a viac než dostatočným dôvodom pre zásah do rodičovských práv, pričom zvláštna pozornosť musí byť venovaná záujmu dieťaťa, ktorý môže – v závislosti od svojej povahy a závažnosti – prevážiť nad záujmom rodiča; predovšetkým nemožno pripustiť, aby rodičia prijímali opatrenia škodlivé pre zdravie alebo rozvoj dieťaťa.

Odmietnutie zdravotnej starostlivosti sa v praxi okrem neudelenia informovaného súhlasu deje veľmi jednoduchým spôsobom – nedostavenie sa na zdravotný výkon. Predstavme si

úplne bežnú situáciu. Všeobecný lekár pre deti a dorast odporučí dieťa na ďalšie poskytovanie zdravotnej starostlivosti u špecialistu. Zákoný zástupca dieťaťa pred všeobecným lekárom pre deti a dorast ďalšiu liečbu neodmietne, ale k špecialistovi sa s dieťaťom nedostaví. Takýmto spôsobom zákoný zástupca odmietne zdravotný výkon bez toho, aby o tom ošetrojúci zdravotnícky pracovník ihneď vedel.

Z doteraz uvedeného vyplýva, že v zmysle účinnej právnej úpravy zákoný zástupca dieťaťa môže kedykoľvek odmietnuť liečbu dieťaťa. Súčasný právny stav je založený na princípe slobody rozhodovania sa pacienta v oblasti práva na telesnú integritu a jej nedotknuteľnosť (2). Zákon o zdravotnej starostlivosti, ale upravuje prípady, kedy informovaný súhlas zákonného zástupcu nie je potrebný, resp. jeho nesúhlas nemôže zabrániť poskytnutiu zdravotnej starostlivosti, a to:

- ochranné liečenie uložené súdom v trestnom konaní,
- ústavná starostlivosť, ak ide o osobu, ktorá šíri prenosnú chorobu, ktorá závažným spôsobom ohrozuje jej okolie,
- ambulantnú starostlivosť alebo ústavnú starostlivosť, ak ide o osobu, ktorá v dôsledku duševnej choroby alebo s príznakmi duševnej poruchy ohrozuje seba alebo svoje okolie, alebo ak hrozí vážne zhoršenie jej zdravotného stavu.

O poskytovaní zdravotnej starostlivosti v týchto prípadoch musí rozhodnúť súd. Zákon o zdravotnej starostlivosti explicitne ukladá poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti povinnosť oznámiť do 24 hodín súdu iba prevzatie osoby do ústavnej starostlivosti podľa písm. c). Sme názoru, že vzhľadom na závažnosť zásahu do osobnostných práv pacienta sa táto povinnosť vzťahuje aj na ambulantnú starostlivosť podľa

Pediatr. prax, 2015, 16(2): 83–84

písm. c), ako i na starostlivosť podľa písm. b). Do rozhodnutia súdu možno vykonávať len také zdravotné výkony, ktoré sú nevyhnutné na záchranu života a zdravia osoby alebo na zabezpečenie jej okolia.

Do osobitnej kategórie možno zaradiť povinnosť podrobiť sa poskytnutiu zdravotnej starostlivosti v zmysle osobitných predpisov. Konkrétne poukazujeme na povinné očkovanie. Zákonný zástupca dieťaťa de iure nemá zákonnú možnosť odmietnuť povinné očkovanie dieťaťa (výnimkou sú známe kontraindikácie). Zároveň ale v prípade nesplnenia zákonnej povinnosti a porušenia zákona zákonného zástupcu dieťaťa možno sankcionovať iba pokutou. Takže, ak zákonný zástupca akceptuje udelenie pokuty, de facto mu nič nebráni odmietnuť povinné očkovanie dieťaťa.

Ako má lekár postupovať, ak zákonný zástupca odmietne liečbu dieťaťa?

Odmietnutie informovaného súhlasu a odvolanie informovaného súhlasu – negatívny

reverz, tak ako informovaný súhlas, spôsob poučenia, obsah poučenia je súčasťou zápisu do zdravotnej dokumentácie. Súčasťou zápisu do zdravotnej dokumentácie je aj vyjadrenie osoby nespôsobilej dať informovaný súhlas (dieťaťa) s poskytnutím zdravotnej starostlivosti. Negatívny reverz je právnym úkonom, ktorý musí mať písomnú formu a musí obsahovať: poučenie o rizikách odmietnutia zdravotného výkonu, prehlásenie zákonného zástupcu dieťaťa, že napriek poučeniu zdravotný výkon odmieta, identifikáciu pacienta, identifikáciu zákonného zástupcu a jeho podpis, identifikáciu zdravotníckeho pracovníka (meno a priezvisko, odtlačok pečiatky a podpis ošetrojúceho zdravotníckeho pracovníka), ktorý do zdravotnej dokumentácie negatívny reverz zapísal. Ak zákonný zástupca odmietne negatívny reverz podpísať, odporúčame uviesť v zdravotnej dokumentácii poznámku o tom, že zákonný zástupca odmietol negatívny reverz podpísať a zabezpečiť podpísanie negatívneho reverzu iným prítomným zdravotníckym pracovníkom. V prípade odmietnutia povinného očkovania oznámi poskytovateľ zdravotnej sta-

roslivosti túto skutočnosť príslušnému regionálnemu úradu verejného zdravotníctva.

Literatúra

1. Humeník I. Ochrana osobnosti a medicínske právo. Bratislava. EUROKÓDEX, s.r.o. 2011:85.
2. Kováč P, Moravský N, Laciaková L. Negatívny reverz ako právny inštitút (online). http://www.lekarznalec.sk/clanky/negativny-reverz-ako-pravny-institut#.VSGUR_msVec. Prístup Apríl 2015.

Mgr. Zdenko Senesi

Advokátska kancelária
ŠKODLER & PARTNERS, s.r.o.,
Bratislava
zdenko.senesi@skodler.sk
